

Text 1

Njurmedicin

Möss som får medicinen Rapamune förlänger resten av sitt liv med så mycket som en tredjedel. Forskare i USA hoppas att upptäckten ska leda till nya sätt att bromsa människans åldrande.

– Vi blev förvånade över att effekten var så stor med tanke på att vi började med medicinen så sent i mössens liv, säger David Harrison, fysiolog och professor vid Jackson Laboratory i USA.

Den aktuella medicinen, Rapamune, används i dag av patienter som har fått en ny njure. Den dämpar immunsystemet så att kroppen inte stöter bort det främmande organet. Medicinen innehåller ett ämne som från början hittades hos bakterier i jorden på Påskön i södra Stilla havet.

Tidigare har det varit känt att genetiska förändringar och mediciner kan förlänga livet hos jästceller, rundmaskar och flugor. Nu har David Harrison och hans medarbetare för första gången visat att en medicin skjuter upp åldrandet hos ett däggdjur. De gav Rapamune till möss i tre olika laboratorier. Överallt var resultatet detsamma: längre liv för både hannar och honor.

Från början hade forskarna tänkt göra sitt experiment med unga möss. Men tekniska problem ledde till att mössen hade hunnit fylla 20 månader innan de började äta foder blandat med Rapamune. Det motsvarar en ålder på ungefär 60 år för en människa. Trots mössens framskridna ålder när de började ta medicinen ökade hannarnas förväntade återstående livslängd med 28 procent. För honorna var motsvarande siffra 38 procent.

– Om man kunde utrota all cancer och åderförkalkning bland människor så skulle våra liv bli ungefär lika mycket längre, säger David Harrison.

När mössen dog av hög ålder hade de samma sjukdomar som mössen i en kontrollgrupp som inte hade fått någon medicin. Det tyder på att medicinen verkligen sköt upp åldrandet. Forskarna använde genetiskt blandade möss för att försäkra sig om att medicinen inte bara botar någon sjukdom vanlig för en sorts möss.

De nya resultaten publiceras i dag på den vetenskapliga tidskriften Natures webbplats. Forskningen är betald av statliga forskningsstiftelser i USA.

Upptäckten ger ny näring åt den uråldriga drömmen om att kunna stoppa åldrandet, en dröm som i alla tider lockat till sig kvacksalvare och okritiska entusiaster.

– Det finns rykten om att några forskare redan har börjat ta medicinen för att leva längre, säger 67-åriga David Harrison. Han gör det inte själv, och understryker att det kan vara direkt farligt. Den uppfattningen delar Annika Tibell, transplantationskirurg vid Karolinska universitetssjukhuset i Huddinge.

– Rapamune är bra för vissa människor som har blivit transplanterade. Men det skulle vara helt otänkbart att ge medicinen till friska människor, säger hon. Medicinen har många biverkningar. Och eftersom den dämpar immunsystemet ökar risken för infektioner. För möss som lever skyddade i ett laboratorium är inte det något bekymmer, men för människor ökar risken att bli sjuk. Medicinen påverkar ett enzym i kroppen som kallas TOR. Forskarna hoppas hitta andra sätt att reglera enzymet utan att samtidigt försämra immunsystemet.

Per Snaprud
DN, 2009-07-08
reviderad

Exempelprov

Text 2

Internetanvändning

Efter en tillfällig nedgång år 2007 är andelen regelbundna Internetanvändare år 2008 den högsta någonsin. Andelen personer som använt Internet regelbundet under första kvartalet åren 2003 till 2008 varierade mellan 69 procent (2003) och 84 procent (2008).

Internet fortfarande mindre vanligt bland äldre

Över 85 procent av alla i åldern 16–44 år använde Internet under första kvartalet 2008. Bland 45–54-åringarna var andelen drygt 90 procent, och bland 55–64-åringarna drygt 80 procent. I den äldsta åldersgruppen, bestående av 65–74-åringar, använde varannan Internet. Skillnaden mellan kvinnor och män var små utom i de bägge högsta åldersgrupperna där andelen kvinnor var betydligt lägre.

Allt vanligare med snabba anslutningar

Ungefär var femte 16–74-åring använde traditionellt modem och telefonlinje eller ISDN vid anslutning till Internet i hemmet under våren 2008. Inga större skillnader förekommer mellan åldersgrupperna.

Andelen personer som använder snabba anslutningar till Internet har ökat. Under våren 2008 använde 74 procent en bredbandsanslutning till Internet vilket är en markant ökning jämfört med våren 2005 då motsvarande andel var 44 procent.

Söka information/skicka e-post vanligast

Internet används för många olika ändamål. Mycket populärt är att söka information om varor eller tjänster. Drygt 70 procent av alla i åldern 16–74 år hade gjort detta under första kvartalet 2008. Än mer populärt är att skicka och ta emot e-post. Denna andel ligger på nära 80 procent.

700 000 använde fildelningsprogram våren 2008

Mer än var tredje man i åldern 16–24 år har använt ett fildelningsprogram för att utbyta filmer, musik eller videofiler under våren 2008. Av samtliga undersökta har ungefär var tionde person använt fildelningsprogram. Andelen användare bland kvinnor är mindre än hälften så stor som bland män.

Andel och antal personer i åldern 16–74 år som under första kvartalet 2008 använt internet för fildelning.

Ålder	Procent			Antal
	Män	Kvinnor	Totalt	
16–24	38	22	31	329 013
25–34	27	5	16	188 279
35–44	13	3	8	104 080
45–54	5	1	3	32 464
55–64	4	1	2	28 283
65–74	1	–	0	2 987
Samtliga	15	5	10	685 107

Drygt var tredje e-handlar

Nära 40 procent av alla i åldern 16–74 år har använt Internet för att köpa eller beställa varor eller tjänster (utom banktjänster) under första kvartalet 2008. Den vanligaste varan/tjänsten att köpa via Internet är resor och logi.

Andel och antal personer i åldern 16–74 år som under första kvartalet 2008 använt internet för att köpa/beställa varor eller tjänster

Ålder	Procent			Antal
	Män	Kvinnor	Totalt	
16–24	46	39	43	459 409
25–34	53	47	50	574 763
35–44	49	48	48	628 984
45–54	41	38	39	463 374
55–64	29	24	27	325 728
65–74	15	10	13	104 615
Samtliga	40	35	38	2 556 873

SCB, Statistisk årsbok 2008
reviderad

Text 3

Diskrimineringskydd

1. Den vardag vi tar för given är stängd för många personer med funktionsnedsättning. Personer som använder rullstol kan inte utnyttja kollektivtrafiken eftersom de inte kan komma på bussar, tåg och flyg. Personer med synnedsättning utestängs från många av de hemsidor där allmänheten får information från myndigheter. Exempler är många och listan skulle kunna göras lång.
2. Anmälningar till DO visar på en omfattande otillgänglighet i samhället för människor med funktionsnedsättning. Olika regeringar har genom åren tillsatt utredningar som fått i uppdrag att utreda hur ett förbud mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet skulle kunna se ut. Argumenten mot en skärpt lagstiftning har varit att det skulle innebära ytterligare ekonomiska bördor för affärsinnehavare och andra som kan bli skyldiga att göra sina lokaler, varor och tjänster tillgängliga för människor med funktionsnedsättning.
3. Dessa argument måste dock ställas mot att det handlar om grundläggande mänskliga rättigheter såsom människors rätt till delaktighet och jämlikhet. Ett otillgängligt samhälle försvårar och till och med omöjliggör för personer med funktionsnedsättning att delta i olika delar av samhällslivet. Otillgänglig kollektivtrafik, otillgängliga byggnader och otillgänglig information försvårar exempelvis deltagande i arbetslivet, vilket i sin tur leder till kostnader för samhället.
4. Att skapa ett samhälle där planering och utformning av våra gemensamma miljöer fungerar för så många människor som möjligt, t.ex. med avfasade trottoarkanter och automatiska dörröppnare, skulle innebära minskade kostnader både för samhället och enskilda näringsidkare, eftersom många av de särlösningar som idag skapats till följd av otillgängliga miljöer skulle kunna avvecklas.
5. En tillgängligare miljö skulle dessutom underlätta för olika grupper, t.ex. äldre, de med barnvagn och andra som kan uppleva fysiska hinder i vardagen.
6. Det har under lång tid funnits lagar, förordningar och föreskrifter med krav på tillgänglighet men det har uppenbarligen inte varit tillräckligt. Ett problem och en stor brist med de befintliga lagarna är att de inte varit kopplade till några sanktionsmöjligheter. Detta har medfört att personer med funktionsnedsättning inte haft någon reell möjlighet att ställa krav på tillgång till sina rättigheter.
7. Jag ser allvarligt på att ett skydd mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet än idag saknas för alla de samhällsområden som diskrimineringslagen täcker. Sverige har åtagit sig att betrakta otillgänglighet som diskriminering i och med ratificeringen av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Sverige har också fått kritik från FN för att diskrimineringslagen inte omfattar tillgänglighet till platser och lokaler som allmänheten besöker.

8. Det har gått två år sedan Hans Ytterberg lade fram utredningen ”Bortom fagert tal – om bristande tillgänglighet som diskriminering” (Ds 2010:20), våren 2010. Han föreslog att en ny bestämmelse om förbud mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning införs i diskrimineringslagen. Därmed skulle personer med funktionsnedsättning få tillträde till samhället på ett sätt vi andra tar för givet. Andra länder såsom Norge, Storbritannien, Irland, Australien och USA har redan diskrimineringslagar som omfattar bristande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.
9. Jag menar att Sverige nu skyndsamt måste anta den föreslagna lagstiftningen så att personer med funktionsnedsättning får tillgång till sina grundläggande mänskliga rättigheter. Det vinner vi alla på i längden.

Agneta Broberg, diskrimineringsombudsman
Göteborgsposten, 2012-06-14
reviderad

Text 4

Vedeldning

När elen och oljan blir dyr funderar många villaägare på andra sätt att värma upp sina hus. Är ved en bra energikälla? Ved är en förnybar naturprodukt, och vedeldning bidrar inte till växthuseffekten, eftersom växande träd binder lika mycket koldioxid som sedan frigörs när veden eldas.

Men i en öppen spis eldar man för kråkorna – den mesta värmen försvinner rakt upp genom skorstenen. I öppen spis och andra öppna bränder blir förbränningen ofullständig, eftersom man inte kan reglera syretillförsel och temperatur. Det är också anledningen till att röken blir så kraftig.

Röken innehåller sotpartiklar och anses vara cancerframkallande, förutom att vissa personer kan tycka att den luktar illa. Men på Chalmers avdelning för kemisk miljövetenskap har doktoranden Maria Olsson studerat vad röken faktiskt innehåller. Hon och hennes forskarkolleger har eldat ved i laboratoriet och mätt rökens innehåll. Hon har också mätt röken från verkliga pannor av olika slag.

När man eldar ved uppstår vedröksfenoler, som liknar antioxidanten vitamin E. Antioxidanter används i kost och kosttillskott för att skydda kroppens celler mot angrepp från syreradikaler, sjukdomar och åldrande. Antioxidanter i rök blir extra effektiva eftersom de tas upp genom andningsvägarna. Dessa antioxidanter skulle sedan kunna skydda kroppen mot de hälsofarliga ämnen som finns i vedrök. Så enligt Maria Olsson är det kanske inte så farligt att andas in en del rök från brasan.

Om man lägger blötlagda lövvedsspån på grillen blir maten nyttigare, förutom att den får en god röksmak. Spånen avger antioxidanter som hamnar i maten. Rökt mat får på samma sätt ett innehåll av antioxidanter. Bok och al ger dessa goda effekter, medan enris ger mindre effektiva antioxidanter.

Avgaser från trafiken kan orsaka både cancer och allergier genom sina ämnen i röken och små partiklar. Trafikavgaser och vedrök brukar jämföras med avseende på farlighet. Men amerikanska forskningsstudier har visat att cancerrisken är flera gånger större för partiklar från trafikavgaser än för partiklar från lövvedsrök.

I stora förbränningsanläggningar eller moderna, miljömärkta vedpannor är förbränningen så effektiv att den är i stort sett fullständig. Då innehåller röken knappt några antioxidanter. Men å andra sidan är avgaserna – röken – väldigt rena och innehåller i stort sett bara koldioxid och vatten.

Om man nu fortfarande är tveksam till vedeldningens miljö- och hälsoeffekter, kan man istället elda pellets. Träpellets tillverkas av såg- och hyvelspån från sågverk och hyvlerier, och är bättre att elda än ved. Råvaran är rester från träförädling, så tillverkningen innebär inget extra näringsuttag från skogen. Pellets är torrt och likformigt, vilket gör förbränningen jämnare med så lite utsläpp som möjligt. Det går att köpa särskilda brännare till vanliga oljepannor, och det finns även kompletta pelletspannor.

Malin Wahlstedt
Miljöportalen, 2004-02-05
reviderad

Text 5

Mammuten

Igår gick ryska forskare ut med nyheten att ett nytt fynd av en nedfryst mammutkropp skulle vara så välbevarat att en ny levande mammut skulle kunna skapas med hjälp av kloning.

– När vi bröt isen under hennes mage, rann blodet ut därifrån, det var väldigt mörkt. Detta är den mest häpnadsväckande upptäckten i hela mitt liv, sade Semyon Grigoryev, ledare för den grupp av forskare som gjort framgrävningen av den nya mammuten.

– Det är ett fantastiskt fynd. Det är utan tvivel ett av de mest välbevarade mammutproverna som man hittat. Jag var ju med den här gruppen i somras när de letade och då gjorde vi flera liknande fynd. Vi hittade även då mammutmuskler av ljusrosa kött som såg ut att vara välbevarade, säger Love Dalén, svensk polarforskare, anställd av Naturhistoriska Riksmuseet.

Frågan är ändå om de här cellerna kommer att räcka för att klona fram en mammut. Det är nämligen inte alls så säkert som de ryska forskarna givit uttryck för i sina kommentarer.

– Jag tror att det är näst intill omöjligt att få det att fungera. Det beror på att det genetiska materialet är så gammalt. DNA bryts nämligen ner med åren. Även om en enskild cell, själva cellkärnan, ser hel ut i ett mikroskop, så betyder det inte att genomet inuti cellen är helt, förklarar Love Dalén.

Även på Naturhistoriska muséet i Stockholm har man analyserat mammutceller, och även i de mest välbevarade mammutcellerna så hade genomet gått sönder i cirka 50 miljoner bitar, förklarar Love Dalén. Och att pussla ihop detta till ett helt genom är närapå omöjligt, menar han.

– Det där är svårt att komma ifrån. DNA reagerar med vatten och då går det sönder med tiden, även om vattnet är fruset till is. Men han tror ändå att mammuten kommer att återuppväckas som art. Det beror på att forskarna med hjälp av de mammutfynd som finns lyckats sekvensera mammutens hela DNA, hela genomet.

– Det är mer eller mindre omöjligt att klona mammuten utifrån de här muskelresterna och blodresterna man hittat. Men man kan i stället syntetiskt framställa ett mammutgenom och stoppa det in i en cell. Vi har ju kartlagt exakt hur mammutens genom ser ut. Jag tror att man kommer att lyckas på så vis att skapa en syntetisk mammutcell och med hjälp av en elefanthona föda fram en mammut, säger Love Dalén.

Men om det är etiskt försvarbart att återuppväcka dessa gamla djurarter råder det delade meningar om. Lars Werdelin, som även han forskar om utdöda djur på Naturhistoriska Riksmuseet menar att mammutprojektet är synnerligen tvivelaktigt.

– Jag tycker att det är obegripligt att man vill göra detta. Varför ska man återuppliva en enda spektakulär djurart samtidigt som hundratusentals andra små men viktiga arter på jorden just nu dör ut, säger Werdelin. Han menar också att mammutarna som tas fram kommer till en värld där de inte längre har en naturlig plats.

– Ur etisk synpunkt ser jag det som ett förkastligt jippo, men det drar till sig pengar och därför finns en stor risk att det här blir verklighet faktiskt, säger Lars Werdelin.

**Fortsättning
på nästa sida**

Hans kollega Love Dalén är dock inte motståndare till mammutens återkomst på jorden.

– Jag tycker själva principen att ta fram och återuppväcka ett utdött djur, det är inte fel. Den teknologi man nu tar fram för att uppväcka en utdöd djurart kan också användas för att återuppväcka andra utdöda arter.

Han menar också att mammuten kan få en naturlig plats att leva på bland annat Wrangels Ö i Norra Ishavet, samt i Mongoliet och på Nordamerikas prärier. Men för att det här ska lyckas krävs ändå att elefanthonor tvingas till att vara surrogatmammor till de första mammutarna i vår livstid. För även om mammutar kan se ut som håriga elefanter, så är det mer än håret som skiljer arterna åt.

– Att på det här sättet använda elefanter som surrogatmödrar är förstås etiskt tveksamt, för det kan gå väldigt fel långt in i havandeskapet för den här elefanthonan. Det är trots allt 6 miljoner års evolution som skiljer mammuten från dagens elefanter, och det är mycket som kan gå fel på vägen under graviditeten, säger Love Dalén.

Linus Brohult
SVT Nyheter, 2013-05-31
reviderad

Text 6

Ideella föreningar

Vad är en ideell förening?

En förening är en sammanslutning av ett antal personer som har ett gemensamt ändamål. Det finns två huvudtyper av föreningar: ekonomiska och ideella. En ideell förening har ett ideellt ändamål eller bedriver ideell verksamhet. Med ideellt ändamål menas att syftet inte är att främja medlemmarnas ekonomiska intressen. Religiösa föreningar och idrottsföreningar är exempel på föreningar med ideella ändamål. En ekonomisk förening bedriver affärsmässigt organiserad verksamhet. Med ideellt ändamål avses i princip allt som inte är ekonomisk verksamhet.

Juridisk person

För att en ideell förening ska kunna vara en juridisk person krävs att den har antagit stadgar och valt en styrelse. Stadgarna ska åtminstone ange föreningens namn, ändamål och hur beslut fattas. Att föreningen är en juridisk person innebär att den kan ha tillgångar och skulder, ingå avtal och vara part inför domstolar och myndigheter.

Bilda ideell förening

Bildandet kan ske formlöst

Bildandet kan ske formlöst genom att ett antal personer kommer överens om att bilda en förening. Antalet personer som krävs för att bilda en förening har inte varit föremål för prövning i domstol men som vägledning kan lagen om ekonomiska föreningar tjäna. Enligt denna lag krävs minst tre medlemmar för att bilda en förening (2 kap. 1 § EFL).

Stadgar

Stadgarna har framförallt betydelse för det praktiska arbetet i föreningen och för att genom ändamålsparagrafen ge föreningen karaktär och motivera dess existens och verk-

samhet. En av huvudpunkterna i stadgarna bör därför vara att utförligt och preciserat ange föreningens ändamål. En annan viktig punkt är att ange utförliga regler för medlemskap och uteslutning.

För de flesta ideella föreningar är det vanligt med tre grundläggande funktioner, nämligen den beslutande funktionen (föreningsmötet), den verkställande funktionen (styrelsen) och den kontrollerande funktionen (revisorerna). Stadgarna bör därför innehålla regler för dessa funktioner.

I stadgarna för en förening är det lämpligt att även följande anges:

- firma (namn)
- säte (ort där styrelsen finns)
- ändamål
- regler för hur verksamheten ska bedrivas
- regler för medlemskap och uteslutning
- uppgift om medlemsavgifter eller regler för hur de fastställs
- uppgift om verksamhetsår
- uppgift om beslutande organ (föreningsstämma och regler för detta)
- regler för kallelse till föreningsmöte
- regler för rösträtt
- uppgift om styrelsens sammansättning (antal ledamöter och suppleanter) och hur den väljs samt regler för dess arbete
- uppgift om hur revisorerna utses
- regler för att ändra stadgarna
- regler för upplösa föreningen med angivande av hur eventuella kvarvarande tillgångar ska disponeras.

Riksorganisationer, t.ex. Riksidrottsförbundet, upprättar ofta normalstadgar för de föreningar som ingår i organisationen.

Tisus exempelprov 2

Test i svenska för universitets- och högskolestudier

Ideella föreningars rättskapacitet

Föreningen har som juridisk person rättskapacitet, vilket innebär att den

- äger föreningens tillgångar
- ansvarar för föreningens skulder och andra förpliktelser
- kan vara part inför domstolar och myndigheter.

En förening med omfattande verksamhet kan ha sektioner med egen kassaförvaltning och sektionsansvariga som har viss beslutanderätt. En sektion är normalt inte en juridisk person utan sektionens verksamhet är endast en del av föreningens verksamhet.

Förvalta en ideell förening

Här finns bestämmelser om hur man normalt förvaltar en ideell förening och vilka som har ansvaret för förvaltningen.

Föreningsmötet är föreningens beslutande organ

I en ideell förening ska medlemmarna normalt kunna delta i och påverka besluten. Det ordinarie föreningsmötet är föreningens beslutande organ efter modell som hämtats från lagen om ekonomiska föreningar.

Av föreningens stadgar bör det därför framgå

- när man ska hålla årsmöte
- under vilka omständigheter man ska hålla extra föreningsmöte
- hur man ska kalla till möten
- vilka frågor man ska behandla på de olika mötena
- hur medlemmarna utövar sin rösträtt
- hur man ska fatta besluten.

En viktig punkt är hur reglerna för att kalla till möten är utformade. Om föreningen inte har kallat enligt stadgarnas regler, kan stadgarna ange att mötet inte har rätt att fatta beslut. Sådana regler är till för att ge medlemmarna möjlighet att delta i föreningens

verksamhet och vara med om besluten i föreningen.

Styrelsen är föreningens verkställande organ

Lagen om ekonomiska föreningar anger vilka uppgifter och befogenheter styrelsen i sådana föreningar har. Dessa bestämmelser ger bra vägledning för styrelsearbetet även i en ideell förening.

Styrelsen väljs av medlemmarna på årsmötet och företräder föreningen under verksamhetsåret som föreningens verkställande organ. Den har ansvaret för kallelser till möten och ska förbereda ärenden till årsmötet. Det löpande arbetet i en förening med ansvaret för anställda, ansvaret för bokföring och medelsförvaltning ligger naturligt på styrelsen i en förening. Oftast arbetar en föreningsstyrelse efter föreskrifter som finns i stadgarna eller efter beslut av årsmötet.

Skatteverket har inte något register över styrelseledamöter och föreningar har heller ingen skyldighet att lämna uppgifter till Skatteverket om nytillträdda eller avgångna styrelseledamöter. Om en förening är registrerad i handelsregistret finns information om styrelseledamöter hos Bolagsverket.

Förutsättningar för att tilldela och inaktivera organisationsnummer

Skatteverket ska tilldela organisationsnummer för en ideell förening om den själv ansöker om det eller om en statlig myndighet begär det, enligt lagen (1974:174) om identitetsbeteckning för juridiska personer m.fl. En ideell förening behöver inte registreras för att få rättskapacitet. Det saknas därför ett heltäckande register över ideella föreningar. Ett organisationsnummer som har registrerats för en ideell förening kvarstår även efter att föreningen har upplösts. Däremot inaktiveras organisationsnumret i Skatteverkets databas.

Bedömningsgrunder och överklagande

En ideell förening ska lämna sin ansökan om organisationsnummer till det skattekontor under vilket föreningens sätesort sorterar.

När föreningen ansöker om ett organisationsnummer ska föreningens företrädare bifoga bevittnade kopior av stadgar, protokoll från konstituerande möte och protokoll som visar vem/vilka som är firmatecknare. Protokollet från konstituerande möte ska visa att

- föreningen har bildats och antagit ett namn
- stadgar har antagits
- styrelse har valts
- vilka som ingår i styrelsen.

När Skatteverket bedömer om man ska tilldela ett organisationsnummer ska man endast göra en formell prövning om en juridisk person har uppstått (RSV 2002-09-11, dnr 7161-02/110).

Föreningen kan överklaga Skatteverkets beslut om organisationsnummer hos förvaltningsrätten. För att överklaga till kammarrätten krävs prövningstillstånd. Överklagandetiden är tre veckor från den dag då klaganden fick del av beslutet.

Ideella föreningar som bedriver näringsverksamhet

En ideell förening ska registrera sig hos Bolagsverket om den bedriver näringsverksamhet och är skyldig att upprätta årsredovisning, enligt handelsregisterlagen (1974:157). En ideell förening som bedriver näringsverksamhet utan att vara skyldig att upprätta årsredovisning kan registrera sig i handelsregistret.

Revisorerna

Revisorerna väljs på föreningens årsmöte och är ansvariga inför detta. De ska utföra såväl ekonomisk granskning som förvaltningsrevision och ska därför ha tillgång till

föreningens alla räkenskaper, protokoll, avtal och andra handlingar.

Den ekonomiska granskningen består i att revisorerna går igenom och kontrollerar räkenskaperna samt inventerar tillgångarna. Exempel på tillgångar är kassa, bankböcker, plusgirokonton, fordringar, inventarier och fastigheter. Revisorerna kontrollerar även att föreningen

- förvarar de ekonomiska handlingarna på ett säkert sätt
- följer gällande kontoplan
- har betryggande försäkringar
- har fullgjort alla skyldigheter mot samhället.

Förvaltningsrevision innebär en granskning av styrelsen

Förvaltningsrevision innebär att revisorerna ska bedöma hur styrelsen har skött sitt uppdrag. Revisorerna går då igenom protokoll, korrespondens, avtal, rapporter, utredningar och styrelsens verksamhetsberättelse.

Revisorerna ska redovisa resultatet av granskningen i en revisionsberättelse och lägga fram denna för årsmötet. I revisionsberättelsen anger revisorerna om deras granskning ger anledning till anmärkning mot styrelsen. Årsmötet ska sedan ta ställning till om det beviljar styrelsen ansvarsfrihet. En anmärkning från revisorerna kan leda till att årsmötet inte beviljar styrelsen ansvarsfrihet för det gångna verksamhetsåret. Om ärendet förs vidare till domstol, ska där avgöras om anmärkningen ska leda till rättslig påföljd eller skadestånd. En styrelseledamot som gjort sig skyldig till förskingring eller trolöshet mot huvudman kan dömas till straff.

Företrädarnas befogenheter och ansvar

En ideell förening är som juridisk person själv ansvarig för de förbindelser som behörig företrädare ingår i föreningens namn.

Tisus exempelprov 2

Test i svenska för universitets- och högskolestudier

Enskilda medlemmar har inte något personligt betalningsansvar för föreningens skulder eller andra förpliktelser.

Befogenheterna för föreningens företrädare regleras normalt i stadgarna eller andra instruktioner. Om motparten inte insett eller inte borde ha kunnat inse att föreningens företrädare överskridit sina befogenheter, kan avtalet ändå bli gällande. Föreningens företrädare kan i sådant fall bli ersättningskyldiga för skador som de orsakat för eningen.

Ansvar i föreningar utan rättskapacitet

Om en förening inte är en självständig juridisk person, har den inte rättskapacitet. Om någon träffar ett avtal i en sådan förenings namn vilar ansvaret på de personer som ingått avtalet.

Beskattning av ideell förening

Huvudregeln är att en ideell förening beskattas enligt samma regler som andra juridiska personer. Det innebär att föreningen ska betala skatt för inkomster som t.ex. räntor, utdelningar, vinst vid avyttring av värdepapper och fastighet, rörelse- och fastighetsinkomster. Föreningar med ideell verksamhet har oftast också inkomster som inte är skattepliktiga. Exempel på sådana inkomster är medlemsavgifter samt bidrag och gåvor som är avsedda för den ideella verksamheten. Kostnader för den ideella verksamheten får man inte heller göra avdrag för.

Beskattning av allmännyttiga ideella föreningar

En allmännyttig ideell förening är en ideell förening som bedöms ha sådan verksamhet att det blir befogat att den är inskränkt skattskyldig. Den är då inte skattskyldig för viss näringsverksamhet eller kapitalvinster.

Skattefria kapitalinkomster

En allmännyttig ideell förening är inte skyldig att betala skatt för avkastning på finansi-

ella tillgångar, t.ex. i form av räntor och aktieutdelning. Räntekostnader, kapitalförvaltningskostnader, etc. är inte avdragsgilla. Undantaget från skattskyldighet gäller dock inte om de finansiella tillgångarna och skulderna ingår i en skattepliktig näringsverksamhet. En allmännyttig ideell förening är inte skyldig att betala skatt för kapitalvinster. Kapitalförluster är inte avdragsgilla. Föreningen är alltså inte skyldig att betala skatt för t.ex. försäljning av aktier och fastigheter.

Skattefria rörelseinkomster

En allmännyttig ideell förening är inte skyldig att betala skatt för inkomster från en verksamhet (rörelse) som är ett direkt led i främjandet av föreningens allmännyttiga ändamål. Exempel på sådana verksamheter är föreningens allmännyttiga aktiviteter, t.ex. idrottsträningar och studiecirkel. Andra exempel är idrotts- och kulturevenemang och försäljning av t.ex. märken, affischer och böcker i syfte att öka intresset för det ändamål föreningen vill främja. En allmännyttig ideell förening är inte skyldig att betala skatt för inkomster från en verksamhet (rörelse) som innebär enklare service till föreningens medlemmar och andra som deltar i föreningens verksamhet. Exempel på sådan enklare service är när en musikförening erbjuder noter till medlemmarna och enklare servering i samband med idrotts- och kulturevenemang.

Föreningar som inte är allmännyttiga

Föreningar som inte är allmännyttiga är skyldiga att betala skatt på alla fastighets- och rörelseinkomster. Kapitalinkomster, som t.ex. ränteutgifter, är alltid skattepliktiga även om de inte ingår i en rörelse. Däremot är intäkter i den ideella verksamheten skattefria även för dessa föreningar. Intäkter som hör till den ideella verksamheten är medlemsavgifter, gåvor och bidrag. Bidrag kan dock vara skattepliktiga om de är avsedda att täcka avdragsgilla utgifter hos föreningen. Obser-

Fortsättning
på nästa sida

vera att kostnader som hör till den ideella verksamheten inte är avdragsgilla.

Exempel på föreningar som inte är allmännyttiga är fackföreningar, branschföreningar och daghemsföreningar.

Upplösning av ideella föreningar

Det saknas allmän civilrättslig reglering för ideella föreningar. Inte heller finns det någon legaldefinition av begreppet ideell förening.

En ideell förening kan upphöra genom frivillig upplösning eller genom konkurs.

Normalt innehåller stadgarna regler om i vilka fall föreningen kan eller ska genomgå en frivillig upplösning och hur det ska gå till.

Det är vanligt att stadgarna föreskriver att det är föreningsstämman (föreningsmötet) som kan besluta om upplösning. Ibland anger

stadgarna att en förening ska upplösas om en viss händelse inträffar, t.ex. att antalet medlemmar inte kan väntas bli tillräckligt för att fullfölja föreningens ändamål. Stadgarna kräver ofta en viss andel av medlemmarnas röster för att upplösa föreningen, t.ex. 2/3 av samtliga medlemmars röster eller 4/5 av dem som närvarar på årsmötet.

Det åligger styrelsen att fullfölja årsmötets beslut. Styrelsen avvecklar föreningen genom att

- betala föreningens skulder
- sälja inventarier och andra tillgångar
- säga upp avtal med anställda
- disponera eventuellt överskott enligt stadgarna.

Skatteverket, 2015-10-31
reviderad

Namn _____

Personnummer _____

Provort _____

OM PROVET TAS I UTLANDET (fylls i av provledaren):

Legitimation (ID, körkort, pass): _____

Provledarens namnteckning: _____

Instruktion

Provet i läsförståelse omfattar två delar

Total tid: 75 minuter

Inga hjälpmedel är tillåtna.

Närläsning och översiktsläsning (Text 1–5)

Besvara frågorna som finns i detta häfte. *Observera* att endast *ett* alternativ (A, B, C eller D; alternativt *ja* eller *nej*) är riktigt för varje fråga. Markera det svar du väljer med en ring runt bokstaven, eller skriv *ja* eller *nej* på linjen för påståenden. Ibland ska du själv formulera dina svar. Skriv svaret på linjen. Svaren ska finnas i texten. Skriv dina svar i detta uppgiftshäfte.

Tid: 50 minuter

Sökläsning/informationssökning (Text 6)

Sökläsningssuppgiften påbörjas när 25 minuter återstår.

Sök efter de rätta svaren på frågorna som finns i detta häfte. Besvara varje fråga mycket kortfattat. Svaren ska finnas i texten. Skriv dina svar i detta uppgiftshäfte.

Tid: 25 minuter

Exempel på hur du ska ange dina svar:

1. Fråga med flera svarsalternativ:

Vilken är Sveriges huvudstad?

- A Stockholm
 B Malmö
 C Göteborg

2. Påstående:

Stockholm är Sveriges huvudstad. Ja

3. Eget svar:

Vilken är Sveriges huvudstad?

Stockholm

Text 1

Njurmedicin

(7 poäng)

1. Syftet med texten är att

- A presentera en medicinsk nyhet.
- B presentera en ny medicin.
- C redogöra för Rapamunes biverkningar.
- D redogöra för Rapamunes fördelar.

2. Mössen som fick Rapamune

- A levde i genomsnitt 20 månader längre.
- B levde friska tills de dog i hög ålder.
- C led av biverkningar av medicinen.
- D slapp inte sjukdomar i livets slutskede.

3. Stämmer följande påståenden med vad som sägs i texten?

Ja /Nej

Svara Ja eller Nej efter varje påstående.

- (i) Det är en ny upptäckt att mediciner kan förlänga livet på levande organismer. _____
- (ii) Mössens immunsystem är bättre lämpat för njurmedicin än människans. _____
- (iii) Rapamune försvagar immunsystemet. _____
- (iv) Enligt David Harrison är Rapamune olämpligt för människor som vill bromsa åldrandet. _____
- (v) I USA har man börjat behandla patienter mot åldrande. _____

Text 2

Internetanvändning

(6 poäng)

1. Exakt hur många procent av befolkningen i åldern 16–74 år använde Internet för att e-handla (köpa eller beställa varor) under första kvartalet 2008?

2. Hur många av Internetanvändarna hade anslutning via bredband 2008?

- A Lite mer än var sjunde.
- B Ca tre av fyra.
- C Knappt en fjärdedel.
- D Lite drygt hälften.

3. Hur stor andel kvinnor i åldern 16–74 år använde Internet för att e-handla?

4. Hur stor andel av befolkningen i åldern 65–74 år använde Internet?

5. I vilken åldersgrupp var andelen som e-handlade störst?

6. Vad e-handlade man mest?

Text 3

Diskrimineringskydd

(6 poäng)

1. Vad är författarens främsta syfte med texten?

- A Argumentera för en åtgärd.
- B Redogöra för ett sakläge.
- C Rapportera ett missförhållande.

2. Ge två exempel på situationer då textförfattaren anser att funktionsnedsatta har behov av ökad tillgänglighet.

3. Varför är dagens lagar och föreskrifter med krav på tillgänglighet otillräckliga enligt textförfattaren?

- A Det är svårt att kontrollera att lagarna efterföljs.
- B Lagarna är otydligt formulerade och svåra att tillämpa.
- C Det är möjligt att bryta mot dem utan konsekvenser.

4. Fördelar med en fullt fungerande diskrimineringslag framhävs i flera stycken i texten. Ge exempel på två av dessa stycken. Ange siffran som står framför dessa stycken.

5. Vad ska man göra med den nuvarande diskrimineringslagen enligt textförfattaren?

- A Den ska upphävas.
- B Den ska ratificeras.
- C Den ska skärpas.

6. Vad är författarens huvudsakliga syfte med att referera till Hans Ytterberg (stycke 8)?

- A Att ge ett tidsperspektiv.
- B Att underbygga sin åsikt.
- C Att ge en ytterligare dimension.

Text 4

Vedeldning

(6 poäng)

1. Vilken bild ger texten av vedeldning?

- A Den har enbart positiva effekter.
- B Den har enbart negativa effekter.
- C Den har både positiva och negativa effekter.
- D Den har varken positiva eller negativa effekter.

2. Vad har Maria Olsson gjort i sin studie?

- A Hon har jämfört olika värmekällor.
- B Hon har studerat vedeldningens hälsoeffekter.
- C Hon har kartlagt vedrökens olika beståndsdelar.
- D Hon har studerat vedrökens miljöeffekter.

3. Stämmer följande påståenden med vad som sägs i texten?

Ja /Nej

Svara Ja eller Nej efter varje påstående.

- (i) Pellets framställs av restprodukter från träindustrin. _____
- (ii) Att andas in vedrök från en öppen spis är lika farligt som att andas in avgaser från bilar. _____
- (iii) Röken från miljömärkta vedpannor ger fler antioxidanter än andra vedpannor. _____

4. Vilken typ av spån ger mest antioxidanter?

- A Spån från torr lövträdsved.
- B Spån från fuktig lövträdsved.
- C Spån från torr barrträdsved.
- D Spån från fuktig barrträdsved

Text 5

Mammuten

(5 poäng)

- 1. Enligt Love Dalén kan det nya mammutfyndet bidra i arbetet med att**
 - A framställa syntetiskt DNA.
 - B kлона mammutar med hjälp av fryst DNA.
 - C finna oförstört DNA i frysta mammutceller.
- 2. Vilken moralisk inställning har Love Dalén till projektet att återuppväcka mammutarten?**
 - A Han är kluven.
 - B Han är positiv.
 - C Han är negativ.
- 3. I texten berättas att en nedfrusen mammut har upptäckts våren 2013 av**
 - A Semyon Grigoryev och Lars Werdelin.
 - B Love Dalén och Lars Werdelin.
 - C ryska forskare.
- 4. Syftet med artikeln är främst att**
 - A debattera.
 - B informera.
 - C analysera.
- 5. Lars Werdelins kritik mot återupplivandet av mammutar bygger i huvudsak på**
 - A moraliska invändningar.
 - B vetenskapliga invändningar.
 - C ekonomiska invändningar.

Text 6

Ideella föreningar

(15 poäng)

Svara mycket kort på följande frågor. **Observera att svaret måste finnas i texten.**

1. Nämn exempel på **två** olika typer av **ideella** föreningar.

2. Vad heter det dokument som reglerar en förenings grundläggande funktioner?

3. Vad krävs för att en ideell förening ska kunna överklaga till kammarrätten?

4. När väljer en ideell förening sin styrelse?

5. En ideell förening kan upplösas genom beslut på föreningsstämma eller årsmöte. Av vilken orsak kan ett sådant beslut fattas?

6. Vilka krav ställs det på ideella föreningar som vill bli en juridisk person?
Två svar krävs.

7. Vad kan en anmärkning från revisorerna leda till?

8. Vilka inkomster förutom gåvor är en icke-allmännyttig förening skattebefriad från? **Två** svar krävs.

9. Som juridisk person har en ideell förening rättigheter och skyldigheter. Nämn **två**.

10. Vem har ansvaret för avtalen i en ideell förening utan rättskapacitet?

11. Vissa ideella föreningar idkar affärsmässig verksamhet utan förpliktelse till årsredovisning. Var ska de registrera sig?

12. Nämn **två** typer av föreningar som inte är allmännyttiga.

13. På vilket sätt ska revisorerna redovisa sin granskning av styrelsens arbete för årsmötet?

14. Vilka skatter är en icke-allmännyttig förening skyldig att betala? **Två** svar krävs.

15. Var kan man hitta information om en ideell förenings styrelseledamöter?

Facit

(1 poäng per rätt svar, max 45 poäng.)

Text 1	Njurmedicin	7 p
Fråga 1	A	
Fråga 2	D	
Fråga 3 (i)	Nej	
(ii)	Nej	
(iii)	Ja	
(iv)	Ja	
(v)	Nej	
Text 2	Internetanvändning	6 p
Fråga 1	38	
Fråga 2	B	
Fråga 3	35 procent	
Fråga 4	50 procent	
Fråga 5	25–34 år	
Fråga 6	resor och logi	
Text 3	Diskrimineringsskydd	6 p
Fråga 1	A	
Fråga 2	1. Rullstolsburna kommer inte in på bussar och tåg. 2. Synskadade kan inte läsa viktig information på nätet. (Här kan formuleringarna naturligtvis se olika ut. Båda svaren krävs för 1p.)	
Fråga 3	C	
Fråga 4	Två av följande: 4, 5, 8, 9	
Fråga 5	C	
Fråga 6	B	
Text 4	Vedeldning	6 p
Fråga 1	C	
Fråga 2	C	
Fråga 3 (i)	Ja	
(ii)	Nej	
(iii)	Nej	
Fråga 4	B	

Fortsättning
på nästa sida

Text 5 Mammuten

5 p

- Fråga 1 A
Fråga 2 A
Fråga 3 C
Fråga 4 B
Fråga 5 A

Text 6 Ideella föreningar

15 p

Snedstreck markerar alternativa svar. Ibland krävs två svar. Detta är markerat med + (plustecken).

1. religiösa föreningar + idrottsföreningar
Båda svaren krävs.
2. föreningens stadgar/stadgarna
3. prövningstillstånd
4. (på) årsmötet
5. När antalet medlemmar inte längre är tillräckligt stort.
6. antagit stadgar + valt en styrelse
Båda svaren krävs.
7. Årsmötet beviljar inte styrelsen ansvarsfrihet.
8. medlemsavgifter + bidrag
Båda svaren krävs.
9. kan ha tillgångar / skulder / ingå avtal / vara part inför domstolar / vara part inför myndigheter
Två av dessa svar krävs.
10. Den som har ingått avtalet.
11. handelsregistret

Svaren finns under följande rubriker

Vad är en ideell förening?

Bilda ideell förening → Stadgar

Förutsättningar för att tilldela och inaktivera organisationsnummer → Bedömningsgrunder och överklagande

Förvalta en ideell förening → Styrelsen är föreningens verkställande organ

Upplösning av ideella föreningar

Vad är en ideell förening? → Juridisk person

Revisorer → Förvaltningsrevision innebär en granskning av styrelsen

Beskattning av ideell förening → Föreningar som inte är allmännyttiga

Vad är en ideell förening? → Juridisk person / Ideella föreningars rättskapacitet

Företrädarnas befogenheter och ansvar → Ansvar i föreningar utan rättskapacitet

Ideella föreningar som bedriver näringsverksamhet

Tisus exempelprov 2

Test i svenska för universitets- och högskolestudier

12. fackföreningar/branschföreningar/
daghemsföreningar

Två av dessa svar krävs.

*Beskattning av ideell förening → Föreningar
som inte är allmännyttiga*

*Revisorer → Förvaltningsrevision innebär
en granskning av styrelsen*

13. revisionsberättelse

14. fastighetsinkomster/rörelseinkomster/
kapitalinkomster/ränteinkomster

Två av dessa svar krävs.

*Beskattning av ideell förening → Föreningar
som inte är allmännyttiga*

15. Bolagsverket

*Förvalta en ideell förening → Styrelsen är
föreningens verkställande organ*

Kommentarer till sökläsnig

När man arbetar med sökläsnig gäller det att snabbt hitta viss information och då hinner man inte läsa igenom hela texten, utan man får ta fasta på eventuella rubriker, nyckelord eller det finstilta. Strategin är att i första hand leta efter nyckelord, eller synonyma uttryck, i rubriker, underrubriker, och sedan i den löpande texten under rubrikerna.

Poängsättning

Rätt svar ger en poäng.

Vissa frågor kräver att du anger två svar, exempelvis fråga 1: *Näm exempel på två olika typer av ideella föreningar.* För att få en poäng krävs alltså att du svarar "Religiösa föreningar + idrottsföreningar".

Det finns även frågor där flera alternativa svar är möjliga, till exempel fråga 14: *Vilka skatter är en icke-allmännyttig förening skyldig att betala?* **Två svar krävs.** För att få en poäng ska du ange två av alternativen "fastighetsinkomster/rörelseinkomster/kapitalinkomster/ränteinkomster".

Tänk på att alla svar går att finna i texten. Om du på fråga 12: *Näm två typer av föreningar som inte är allmännyttiga* till exempel nämner två typer av föreningar som du känner till och vet inte är allmännyttiga så är det inte ett godtagbart svar om dessa exempel inte återfinns i texten.

Att hitta rätt svar

Söka efter nyckelord

Ofta hittar man i texten en rubrik med samma nyckelord som i uppgiften. Det gäller till exempel fråga 6: *Vilka krav ställs det på ideella föreningar som vill bli en juridisk person?* **Två svar krävs.** Här hittar vi huvudrubriken "Vad är en ideell förening?" och underrubriken "Juridisk person" och söker svaret där. Nu återstår att komma fram till vad som är rätt svar. I texten nämns inte explicit ordet "krav". Men istället nämns "krävs" som har samma innebörd som "krav", och där kan man finna svaret på frågan, nämligen "antagit stadgar + valt en styrelse". För en poäng måste båda svaren anges.

**Fortsättning
på nästa sida**

Tisus exempelprov 2

Test i svenska för universitets- och högskolestudier

Söka i flera steg

Ibland framgår matchningen mellan orden i frågorna och rubrikerna inte lika tydligt. Det kan till exempel vara ett annat ord i frågan än nyckelordet som matchar rubriken, eller en synonym till ett ord i frågan som återfinns i en rubrik. Sådana frågor är svårare då man måste gå flera steg, från att söka på ett ord till ett annat tills man hittar en matchning. Ett exempel på det är i fråga 8: *Vilka inkomster förutom gåvor är en icke-allmännyttig förening skattebefriad från? Två svar krävs.* Det korrekta svaret är ”medlemsavgifter + bidrag” vilket återfinns under huvudrubriken ”Beskattning av ideell förening” och underrubriken ”Föreningar som inte är allmännyttiga”. För en poäng måste båda svaren anges. En svårighet är att det inte finns någon exakt matchning med huvudrubriken, så du måste söka på underrubrik. Dessutom leder inte en sökning på ”inkomster” eller ”gåvor”, i inledningen av frågan, till det rätta svaret, utan det är först en sökning på ”icke-allmännyttig förening” som leder till rätt svar. Observera formuleringen ”förutom gåvor” i samma fråga. Det är alltså inte ett godkänt svar att nämna gåvor i svaret.

Söka på flera ställen i texten

I vissa fall kan det rätta svaret återfinnas på flera ställen i texten, till exempel går svaret på fråga 9 att återfinna under flera rubriker i texten. Fråga 9: *Som juridisk person har en ideell förening rättigheter och skyldigheter. Nämn två.* För att få en poäng ska du ange två av följande alternativ: ”kan ha tillgångar/skulder/ingå avtal/vara part inför domstolar/vara part inför myndigheter”. Under underrubriken ”Juridisk person” som finns under huvudrubriken ”Vad är en ideell förening?” kan samtliga alternativ hittas. Fyra av alternativen kan också återfinnas under huvudrubriken ”Ideella föreningars rättskapacitet”.

Att svara med ord, fras eller mening

Svaren på frågorna kan utgöras av ett ord, en fras eller en mening. Ett exempel på en fråga som bara kräver att man svarar med ett ord är fråga 11: *Vissa ideella föreningar idkar affärsmässig verksamhet utan förpliktelse till årsredovisning. Var ska de registrera sig?* där det korrekta svaret är ”handelsregistret”. I denna fråga är det viktigt att läsa frågan ordentligt eftersom det finns en skillnad mellan föreningar som har skyldighet att upprätta årsredovisning – dessa föreningar registrerar sig hos Bolagsverket – och föreningar som inte är skyldiga att upprätta en årsredovisning – dessa föreningar registrerar sig i handelsregistret.

Exempel på en fråga där svaret utgörs av en mening är fråga 5: *En ideell förening kan upplösas genom beslut på föreningsstämma eller årsmöte. Av vilken orsak kan ett sådant beslut fattas?* Det korrekta svaret är ”När antalet medlemmar inte längre är tillräckligt stort.”. Här är det viktigt att i svaret få med det exempel som ges i texten (att antalet medlemmar inte är tillräckligt stort) och inte endast ”om en viss händelse inträffar”.